

Ο Thomas Pynchon ως par excellence καταστασιακός συγγραφέας

Είμαστε ακόμη στην προϊστορία του χιούμορ
Νίκος Καρούζος

Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης

Δεν υπάρχει άλλος συγγραφέας τόσο παράλληλος με τις ιδέες αλλά και την πρακτική των καταστασιακών (situationnistes) όσο ο Pynchon. Αυτή η ιδέα, όπως και η ιδέα να παραλληλίσει τον Thomas Ruggles Pynchon με τον Νίκο Γαβριήλ Πεντζίκη, έμελλε να κατέλθ' σαν το αεροπλάνο *Stealth* (Αργύρης Μπακιρτζής), μια νύχτα του Απριλίου του 2011, σα να λέμε κάνα χρόνο πριν, στο γεμάτο τρύπες, σαν ελβετικό τυρί, αλλά και κατεστραμμένο κι από πάνω, λόγω αμετανόητων καταχρήσεων και επίμονης προσήλωσης στο έργο (έργοσοο;;) του περιβόητου και ως μεταεξπρεσιονιστή ζωγράφου Don Van Vliet αλλά κυρίως διαβόητου ως βραχνοκόκορα ολετήρα των blues, μακαρίτη πλέον Captain Beefheart, στο κατεστραμμένο, λέγαμε, μυαλό τού (ο-Θεός-να-τον-κάνει) συγγραφέα και (εδώ ο Θεός ΔΕΝ, επαναλαμβάνω, ΔΕΝ μπορεί να κάνει τίποτα, σηκώνει τα χέρια ψηλά ο Θεός, εδώ!) μελετητή της Μεταπολεμικής Λογοτεχνίας, Βελή Νικολάου. Του Νίκου του Βελή, δηλαδή.

Μετά την ανεξιχνίαστη εισέτι εξαφάνιση του εν λόγω Βελή, και το ακατανόητο ενδιαφέρον

πολλών (!) νεαρών scholars για ακραία λογοτεχνικά φαινόμενα όπως αυτό του Pynchon, θεωρήσαμε σκόπιμο, ως άνθρωποι και ως περιοδικό, να σκαλίσουμε στα χαρτιά του Βελή, τα οποία είχε την (πλέον όχι τόσο δυσεξήγητη) καλοσύνη να μας παραχωρήσει συνοδεύοντάς τα με το λακωνικό σημείωμα που σπεύδουμε να παραθέσουμε: «Προς The Zone: Δεν ξέρω, brothers, αν ο Pynchon είναι ο Dylan, ο DeLillo, ο Debord (πολλά D μαζεύτηκαν), πάντως σίγουρα δεν είναι ο Αρανίσης, όπως διατείνονται αυτοί οι παράφρονες Μπαμπασάκης και Τσατσούλης! Το δε άλλο σίγουρο είναι ότι είχε συναντηθεί και με τους τρεις, Dylan, DeLillo, Debord, με τον τελευταίο μάλιστα είχαν διατηρήσει αλληλογραφία. Στα χαρτιά μου θα βρείτε κάποια ντοκουμέντα και σημειώσεις. Εγώ αναχωρώ. Γράφω τον *Διασυρμό*».

Σιγά το γράψιμο! Ο Βελής είναι (ήταν;) πασίγνωστος fun του βδελυρού πονήματος του βδελυρότατου Paul LaFarge *Το Δικαίωμα στην Τεμπελιά* (ένα από τα ελάχιστα βιβλία που είχε μπει στον κόπο να διαβάσει), το οποίο εφάρμοζε κατά γράμμα. Τονείχε, μολοντούτο, κυριεύσει τα τελευταία

χρόνια μια εμμονή με τον Thomas Pynchon, και κατά καιρούς κρατούσε αλλόκοτες σημειώσεις, στα όρια πάντα της οκνηρής παράνοιας ή/και της παρανοϊκής οκνηρίας, σχετικά με τον μυστηριώδη συγγραφέα του *Gravity's Rainbow* και του *Mason & Dixon*. Στα χαρτιά του βρήκαμε πράγματι (αν και μας φαινόταν απίστευτο, αρχικώς — το είχαμε εκλάβει σαν κάνα χοντρό χωρατό απ' αυτά που σκάρωνε ο Βελής στις ατελείωτα παρατεταμένες ώρες τηςσχόλης του) τις εν λόγω σημειώσεις, επίσης μερικά σκίτσα του Βελή που «εικόνιζαν» τον Pynchon στο Παρίσι, παρέα με τον Guy Debord, στο λεγόμενο Καφενείο της Χαμένης Νιότης, στην rue Git-le-Coeur, και έξω από το περιλάλητο βιβλιοπωλείο Shakespeare & Co, του τεθνεώτος (πλήρης ημερών έφυγε, ο ωραίος) George Whitman. Στο πίσω μέρος κάθε σκίτσου (δώδεκα τον αριθμό) υπάρχει η πανομοιότυπη εγγραφή, με το χέρι του Βελή: *Εγώ το ήξερα. Το αποκαλύπτω, παγκοσμίως και για πρώτη φορά: ο Pynchon είχε πάει στο Παρίσι. Ιδού!*

Και λοιπόν; Κι αν είχε πάει ή δεν είχε πάει ο Pynchon στο Παρίσι, τι μας νοιάζει; «Βεβαίως», γράφει ο Νίκος Βελής, θαρρείς και είχε προβλέψει τις ερωτήσεις και τις απορίες μας, «μας ενδιαφέρει, και είναι κρίσιμο μάλιστα, το γεγονός ότι ο Commander είχε πάει στο Παρίσι, και είχε συναντηθεί με τον Stratège. Και το ότι διατήρησαν αλληλογραφία. Ο ένας επηρέασε τον άλλο. Δύο απόλυτα πρωτότυποι δημιουργοί, δυο ανατόμοι ακριβείας της πολιτικής/κοινωνικής/καλλιτεχνικής συγκρότησης του δυτικού κόσμου μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο». (Λαλίστατος, εν προκειμένω, ο λακωνικός, λόγω οκνηρίας, Βελής).

Μαζέψαμε, τέλος πάντων, χαρτιά και σημειώσεις και σκίτσα, ορνιθοσκαλίσματα, ακόμα και κάποιες last tapes (όπως ο ίδιος ο Βελής είχε γράψει σε αυτοκόλλητο πάνω τους), και συνθέσαμε το κείμενο που ακολουθεί:

Ο Pynchon επηρεάστηκε από τον Debord. Και ο Debord από τον Pynchon. Η σχέση των έργων τους είναι βαθιά, είναι κρυφή. Μόνον εγώ, ο Νίκος Βελής, κατάφερα να εξιχνιάσω το μυστήριο αυτής της αλληλεπίδρασης.

Είναι γνωστό, όσο κι αν ακούγεται παράδοξο, ότι το Sein und Zeit του Martin Heidegger συντίθεται ως ατέρμονος, υπόγειος διάλογος με το Geschichte und Klassenbewusstsein του Georg Lukacs. Ομοίως, το έργο του Πλοίαρχου συνδιαλέγεται με αυτό του Στρατηγού. Τα Πλοίαρχος και Στρατηγός, σημειωτέον, πέραν της χιουμοριστικής, τύπου private joke, διαστάσεως, συνιστούν και εύστοχους χαρακτηρισμούς των δύο ανατρεπτικών δημιουργών: ο Pynchon ναυλώνει στόλους ολόκληρους και

εξερευνά θαλάσσια, υποθαλάσσια, μα και διαστημικά εδάφη του σύγχρονου πολιτισμού, ενώ, στο ίδιο χρονικό περιβάλλον, ο Debord παίζει ένα αέναο και ανελέητο στρατηγικό σκάκι ακριβώς με αντίπαλο την σύγχρονη, μεταπολεμική οργάνωση του υπάρχειν.

Από την αρχή των δραστηριοτήτων τους, αμφότεροι οι Pynchon και Debord, έδειξαν ότι αδιαφορούν για τις λεγόμενες υπαρξιακές διερωτήσεις, για το υποκειμενικό βάθος, για τις ταλαντεύσεις σχετικά με το νόημα της ζωής, και άλλα ηχηρά και δεσπόζοντα στη σκέψη και τη φιλοσοφία της μόδας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ένα διαρκές swing, ένα rave και stream εναλλαγών στις καταστάσεις, μια παλλόμενη εντροπία, ήταν το αρχικό ενδιαφέρον τους, από τα τέλη της δεκαετίας του πενήντα για τον Pynchon, από τις αρχές της για τον Debord, ένα ενδιαφέρον που έμελλε να μείνει ακόπαστο σε όλες τις δεκαετίες που ακολούθησαν. Το beat και καταστασιακό [situationniste] διήγημα «Εντροπία» του Pynchon, αλλά και ο πρόλογος στον τόμο Βραδείας Καύσεως, επίσης όλο το εναρκτήριο μέρος στο V., το πρώτο μυθιστόρημα του Commander, συνομιλούν μέσω κωδικοποιημένων μηνυμάτων με τις πρώτες πειραματικές ταινίες του Debord, ιδίως με την αντιλυρική πρόζα της δημιουργίας του φιλμ Σχετικά με το πέρασμα ορισμένων προσώπων μέσα από μια αρκετά μικρή μονάδα χρόνου. Voila! «Αυτοί οι άνθρωποι περιφρονούσαν επίσης το υποτιθέμενο υποκειμενικό βάθος. Δεν ενδιαφερόντουσαν για τίποτα παρά για μια επαρκή υλική έκφραση του εαυτού τους». Και λίγο πιο κάτω: «Έλεγαν πως η λήθη είναι το κυρίαρχο πάθος τους. Ήθελαν να εφεύρουν ξανά τα πάντα· να γίνουν κύριοι και κάτοχοι της ίδιας τους της ζωής». Τι άλλο κάνουν οι ήρωες του Pynchon από το να κινούνται αενάως και εσκεμμένα σε διακεκαυμένες και ναρκοθετημένες ζώνες, να κάνουν σλάλομ στα στερεότυπα, να λησμονούν ό,τι αξίζει να λησμονηθεί, και να επανεφευρίσκουν τον εαυτό τους και τον κόσμο;

Αλλά σημεία του κρυφού διαλόγου Pynchon και

Debord: η ανενδοίαστη άρση διαχωριστικών γραμμών υψηλής και pop/λαϊκής/δημοφιλούς κουλτούρας. Στον Ρynchon αρέσει ο Spike Jones, ο Debord ξετρελαίνεται με τα καμπαρετζίδικα, όλο χωρατά και ξέφρενο μπρίο τραγούδια. Ιδίως αυτά του Μεσοπολέμου. Αμφότεροι διαλαλούν την αγάπη τους για την jazz. Αμφότεροι ανερευθριάστως γράφουν στίχους ανατρεπτικού ξεφαντώματος. Αμφότεροι δείχνουν εμπράκτως να συμερίζονται τις προοπτικές που ανοίγει στο σύγχρονο στοχασμό ακόμα και η πιο ρυθ εκδοχή της επιστημονικής φαντασίας, και επίσης αμφότεροι παίζουν δημιουργικά με τις εξαιρετες δυνατότητες άμεσης επικοινωνίας που προσφέρουν τα κόμικς. Περαιτέρω, και λίαν σημαίνον: αμφότεροι εκδηλώνουν από εκπληκτικά νωρίς μια αταλάντευτη περιφρόνηση για τα έργα και τις ημέρες των συγκαρινών τους και μια προτίμηση στην κλασική και μπαρόκ τέχνη. Ο Nabokov, μάλιστα, αγαπημένος αμφότερων των Ρ & D, και δάσκαλος στο Cornell του πρώτου, θυμάται την μάλλον σκανδαλώδη απαξία του Ρ για τα μοντέρνα, λεγόμενα, έργα τέχνης και την μανιώδη καταβύθισή του στη μελέτη των κλασικών. Παραλλήλως, δεν είναι λίγες οι σκανδαλισμένες αντιδράσεις εκείνων που εμβρόντητοι παρακολουθούσαν τον Debord να ρίχνει σφυριές στα έργα συγχρόνων του, μοντέρνων, και να εκθειάζει, ενίοτε με τη μελαγχολία φεουδάρχη ελευθέρου, τα επιτεύγματα της προκλασικής και κλασικής τέχνης. Τούτο, κατά τρόπο όχι και τόσο παράδοξο, ώθησε αμφότερους τους Thomas & Guy στη δημιουργία προκεχωρημένων κατά έτη φωτός προμαχώνων της avant-guarde, της Εμπροσθοφυλακής (και άρα στη δημιουργία της κλασικής τέχνης του μέλλοντος).

Πρέπει να τονιστεί η δεδηλωμένη εκτίμηση τόσο του Ρynchon όσο και του Debord για το δοκιμακό και πεζογραφικό έργο του George Orwell. Να γραφτεί ολόκληρο δοκίμιο επ' αυτού. Επί τροχάδην, ως ειπωθεί: ο Ρynchon προλογίζει μίαν έκδοση του κορυφαίου δυστοπικού μυθιστορήματος 1984· ο Debord, πέραν του ότι συχνά αναφέρεται στον Orwell, φροντίζει να εκδοθούν τα Άπαντα του Άγγλου

συγγραφέα στις εκδόσεις Champ Libre.

Είναι γνωστό ότι η βλακεία είναι αήπτητη. Εξίσου γνωστό είναι ότι η απάθεια όπως στρώνει έτσι κοιμάται. Θεωρώ ότι ο μουσικός διάλογος Ρynchon & Debord είναι η σημαντικότερη συνωμοσία κατά της βλακείας και της απάθειας που γνώρισε το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα.

Πάμε παρακάτω: ο Ρynchon επιλέγει συνειδητά μια στρατηγική απουσίας από τα ΜΜΕ. Θέλει το έργο του και οι ιδέες του να συζητιούνται, να δίνουν το παρών, να εκδηλώνονται όπως αυτός, και μόνον αυτός, αυστηρά επιλέγει. Και το πετυχαίνει. Κανένα τηλεοπτικό μεγαθήριο, κανένα εκδοτικό συγκρότημα, δεν έχει κατορθώσει αυτό που παραμένει ακατόρθωτο: να εντοπίσει τον Ρynchon, να του αποσπάσει έστω μια αράδα, να αποκτήσει έστω μία φωτογραφία από έστω έναν παπαράτσι. Ο Ρynchon επιλέγει όχι την εξαφάνιση όπως λένε αυτοί που συνήθως κοιτάνε το δάχτυλο όταν το εν λόγω δάχτυλο δείχνει της πανσελήνου το αλαργινό μα τόσο θελκτικό χρυσάφι, αλλά την απουσία, την συνειδητή απόσταση από τα ΜΜΕ, το να παίξει το παιχνίδι με κανόνες που θεσπίζει αυτός και μόνον αυτός. Υπάρχουν άλλωστε δεκάδες κανονικοί άνθρωποι (συγγραφείς, μουσικοί, ποιητές, εκδότες λογοτεχνίας, επαναστάτες, ρέμπελοι, τζογαδόροι, και πάει λέγοντας, που γνώρισαν από κοντά τον Ρynchon, έκαναν παρέα μαζί του, έφαγαν, συζήτησαν, γέλασαν, τα είπαν, τα ήπιαν, και τα λοιπά, σεβόμενοι την απόφασή του να διατηρήσει τις αποστάσεις του από τα ΜΜΕ και τους αδιάκριτους — ο Debord θα έλεγε, «Αδιάκριτος ο αδιάκριτος!»). Ωσαύτως: ο Debord επιλέγει συνειδητά μια στρατηγική απουσίας από τα ΜΜΕ. Θέλει το έργο του και οι ιδέες του να συζητιούνται, να δίνουν το παρών, να εκδηλώνονται όπως αυτός, και μόνον αυτός, αυστηρά επιλέγει. Και το πετυχαίνει. Κανένα τηλεοπτικό μεγαθήριο, κανένα εκδοτικό συγκρότημα, δεν έχει κατορθώσει αυτό που παραμένει ακατόρθωτο: να εντοπίσει τον Debord, να του αποσπάσει έστω μια αράδα, να αποκτήσει έστω μία φωτογραφία από έστω έναν παπαράτσι. Ο Debord επιλέγει όχι την εξαφάνιση όπως λένε αυτοί που συνήθως κοιτάνε το δάχτυλο όταν το εν λόγω δάχτυλο δείχνει της πανσελήνου το αλαργινό μα τόσο θελκτικό χρυσάφι, αλλά την απουσία, την συνειδητή απομάκρυνση από τα ΜΜΕ, το να παίξει το παιχνίδι με κανόνες που θεσπίζει αυτός και μόνον αυτός. Υπάρχουν άλλωστε δεκάδες κανονικοί άνθρωποι (συγγραφείς, μουσικοί, ποιητές, εκδότες λογοτεχνίας, επαναστάτες, ρέμπελοι, τζογαδόροι, και πάει λέγοντας, που γνώρισαν από κοντά τον Debord, έκαναν παρέα μαζί του, έφαγαν, συζήτησαν, γέλασαν, τα είπαν, τα ήπιαν, και τα λοιπά, σεβόμενοι την απόφασή του να διατηρήσει τις αποστάσεις του από τα ΜΜΕ και τους αδιάκριτους — ο Ρynchon θα έλεγε, «Αδιάκριτος ο αδιάκριτος!»).

Από το Αληθινό Σχίσμα στη Διεθνή (Debord): «Θα γίνουμε ακόμα πιο απρόσιτοι, ακόμα πιο αθέατοι. Όσο διασημότερες θα είναι οι θέσεις μας, τόσο περισσότερο αφανείς θα είμαστε εμείς οι ίδιοι».

Last, but not least: Είναι ήδη πολυσυζητημένο το πώς και το γιατί του μότο που χρησιμοποίησε ο Thomas Ruggles Ρynchon στο πιο πρόσφατο μυθιστόρημά του, το Inherent Vice (που τόσον ένδοξα γύρισε στα ελληνικά ο Γιώργος «Τενόρος» Κυριαζής), Κάτω από το λιθόστρωτο, η παραλία. Ελάχιστοι, ανάμεσά τους και εγώ ο Νίκος Βελής, γνωρίζουν πόσο περήφανος ήταν ο Guy Ernest Debord για το ότι αυτός ήταν που επινόησε την εν λόγω φράση και επέλεξε ακριβώς την εν λόγω φράση προκειμένου να συνοψίσει το magnum opus του, ήτοι τη Γιορτή της Ποίησης που έμεινε γνωστή ως Μάης του 68. Αξίζει να υπογραμμίσω ότι ο Debord ποτέ δεν έκρυψε την έντονη απαρέσκειά του προς το (τότε λίαν δημοφιλές στα ΜΜΕ) σύνθημα «Η Φαντασία στην Εξουσία». Το ότι ο Ρynchon διαλέγει μια διαλεκτική φράση του Debord για να προτάξει στο Έμφυτο Ελάττωμα δείχνει τη διαλεκτική ανάμεσα στους δύο απόλυτους πρωτοπόρους που με το έργο και τον βίο τους άλλο δεν έκαναν από το να μας εισάγουν στον 21° αιώνα.

Αυτά είχε να μας πει ό,τι κατέλειπε ο Νίκος Βελής σχετικά με τους Ρynchon και Debord. Οι συνεργάτες του The Zone ακόμη ερευνούν φιλοδοξώντας να ανακαλύψουν χαρτιά και ντοκουμέντα σχετικά με την άλλη θεότρελη ιδέα του παράφρονος Βελή για τον συσχετισμό Ρynchon και Πεντζίκη!

Γιώργος Ίκαρος Μπαμπασάκης
Μαρούσι, Ιανουάριος 2012

